

Nr 97.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till kostnader för företagsräkning; given Stockholms slott den 23 februari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Sedan riksdagen förra året fattat beslut om anordnande av en ny företagsräkning, har kommerskollegium, som då preliminärt beräknade kostnaderna till 1,8 miljoner kronor, på uppdrag av Kungl. Maj:t vidtagit vissa förberedelser för räkningen och inkommit med närmare förslag i ämnet. Avsikten är att räkningen skall äga rum i början av september 1951 och omfatta samtliga näringsgrenar i egentlig bemärkelse utom jordbruket. Alla företag, även statliga och kommunala, skola medtagas oavsett verksamhetens storlek. Såsom räkneenhet föreslås det lokala arbetsstället. Räkningen skall bygga på vissa frågor, gemensamma för samtliga berörda och uppställda på ett och samma frågeformulär. De sammanlagda kostnaderna för räkningen uppskattas nu av kommerskollegium till cirka 2,5 miljoner kronor och äro avsedda att fördelas på budgetåren 1950/51—1953/54. Närmare kostnadsberäkningar föreligga endast för innevarande och nästa budgetår. Departementschefen framhåller, att den förut angivna totala kostnadsramen, 1,8 miljoner kronor, icke bör få väsentligt överskrida. I propositionen äskas, att till kostnader för företagsräkning måtte anvisas dels 119 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår och dels 860 000 kronor å riksstaten för nästa budgetår.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *anslag till kostnader för företagsräkning* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition (X ht. s. 165) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Kostnader för företagsräkning* för budgetåret 1951/52 beräkna ett reservationsanslag av 1 150 000 kronor. Sedan beredningen av ärendet avslutats, torde jag nu ånyo få anmäla frågan.

En företagsräknings uppgift är att klarlägga de inom skilda näringsgrenar och lokala områden förekommande företagens antal, verksamhetsart, rättsliga organisation, omsättning, personal, m. m. En sådan räkning utgör ett komplement till övrig ekonomisk statistik och möjliggör en fördjupad inblick i näringslivets organisation, omfattning, inre byggnad och funktioner. I Sverige har hittills endast en företagsräkning genomförts, nämligen år 1931. I propositionen nr 85 till 1950 års riksdag tillstyrkte jag på anförda skäl, att en ny företagsräkning anordnades under loppet av 1951. Räkningen skulle handhavas av kommerskollegium. Av kollegium gjorda preliminära kalkyler beträffande kostnaderna för det aktuella räkningsprogrammet slutade på i runt tal 1 800 000 kronor. I propositionen framhölls emellertid, att mera definitiva kostnadsberäkningar kunde framläggas först då förberedelserna för räkningen fortskridit längre än vad då vore fallet. För att kollegium skulle kunna igångsätta vissa grundläggande förberedelsearbeten äskades i propositionen ett reservationsanslag av 54 200 kronor för budgetåret 1950/51 till kostnader för företagsräkning. Frågan om ytterligare medelsanvisning skulle anmälas, sedan en mera definitiv kostnadsberäkning upprättats. I utlåtande (nr 59) över propositionen tillstyrkte statsutskottet, att en ny företagsräkning anordnades. Mot det äskade anslaget av 54 200 kronor hade utskottet icke något att erinra. Utskottet underströk emellertid nödvändigheten av att största möjliga sparsamhet iakttoges vid räkningens genomförande. I skrivelse den 22 april 1950 (nr 111) anmälde riksdagen, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet föreslagit.

Genom beslut den 5 maj 1950 uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att vidtaga förberedelser för en företagsräkning under år 1951 samt förklarade sig vilja framdeles efter förslag av kollegium meddela närmare bestämmelser om räkningens genomförande. Kungl. Maj:t ställde samtidigt det av riksdagen beviljade reservationsanslaget av 54 200 kronor till kollegii förfogande.

Kommerskollegii förslag rörande 1951 års företagsräkning.

Med skrivelse den 21 december 1950 har kommerskollegium framlagt förslag till program för företagsräkning under år 1951. Förslaget har föregåtts av omfattande planerings- och förberedelsearbeten. Bl. a. ha metod- och organisationsfrågor diskuterats med representanter för statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, konjunkturinstitutet, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens handels- och industrikommission, 1948 års statistikutredning, arbetsmarknadsstatistikkommittén, Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges Industriförbund, Sveriges Redareförening, Sveriges Grossistförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Kooperativa Förbundet, Internationella handelskammarens svenska nationalkommitté, Landsorganisationen i Sverige samt Tjänstemännens centralorganisation, varjämte Sveriges hantverks- och småindustriorganisation inkommit till kollegium med skriftligt yttrande rörande nämnda frågor. Samråd har vidare ägt rum med särskilda sakkunniga på olika specialområden. Nyssnämnda myndigheter och organisationer m. fl. ha även haft tillfälle att granska ett preliminärt förslag till program för räkningen. Beträffande frågan om de lämpligaste metoderna för insamlingen av uppgifterna från företagen ha ingående överläggningar hållits med bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statistiska centralbyrån och arbetsmarknadsstatistikkommittén. Därjämte har i samverkan med mantalsverket i Stockholm viss provbearbetning av mantalsuppgifter ägt rum. Av det egentliga planläggnings- och förberedelsearbetet för företagsräkningen återstå nu enligt vad kollegium uppgivit i huvudsak den definitiva utformningen av frågeformulären samt planeringen av materialets bearbetning och publicering.

Det av kommerskollegium framlagda programförslaget behandlar följande olika huvudfrågor, nämligen räkningens omfattning (medräknade näringsgrenar och företag), frågan om företagsenhet, tidpunkten för räkningen, räkningens innehåll, uppgifternas insamling, materialets bearbetning samt kostnadsberäkning.

Vad angår *företagsräkningens omfattning* framhåller kommerskollegium, att vid 1931 års räkning jordbruket uteslutits med hänsyn bl. a. till den betydande arbets- och kostnadsökning som ett medtagande av denna näringsgren skulle ha medfört. Vidare hade skogsbruk i direkt förening med jordbruk uteslutits, medan olika som binäring till jordbruk drivna företag, hänförliga till eljest uppgiftspliktiga verksamhetsgrenar, medtagits i den mån

sådan rörelse kunde redovisas skild från jordbruket. Vidare hade vid 1931 års räkning i princip uteslutits olika verksamhetsgrenar, som icke ansetts äga karaktär av näring i vanlig bemärkelse, såsom statlig och kommunal förvaltning, religionsvård, undervisningsväsende, försvarsväsende, sjuk-, ålderdoms- och fattigvård, fångvård och annan social verksamhet, vetenskaplig, litterär, konstnärlig och därmed jämförlig verksamhet samt läkare-, tandläkare- och veterinärverksamhet. Undantag hade dock gjorts beträffande till sistnämnda verksamhetsgrupper hörande affärsföretag i form av exempelvis apoteksrörelse, advokat-, arkitekt- och ingenjörbyråer, provningsanstalter, massage- och hygieniska institut ävensom enskilda anstalter och hem för sjukvård och annan vårdverksamhet. Dessa hade alltså ingått i räkningen. Fiske och pälsdjursuppfödning hade redovisats till företagsräkningen, men de inkomna uppgifterna hade uppvisat så stora brister, att dessa grenar måst utmönstras vid bearbetningen.

För 1951 års företagsräkning föreslår kommerskollegium, att i stort sett samma näringsgrenar medtagas som vid 1931 års räkning. Då jordbruket sålunda uteslutes, sker detta dels av kostnadsskäl och dels därför att jordbruksräkningarna anses i vissa avseenden fylla behovet av uppgifter rörande denna näring. Från 1931 års program göres den avvikelser, att läkare-, tandläkare-, veterinär- o. d. verksamhet medtages. Någon anledning att utesluta sådan verksamhet anses icke föreligga, när exempelvis advokat-, arkitekt- och ingenjörbyråer medräknas. Vidare medtagas enskilda undervisningsanstalter. Såsom skäl härför anföres, att förekomsten av sådana anstalter, som tydligen äro att hänföra till affärsrörelse, för närvarande är ofullständigt statistiskt belyst. Fiske och pälsdjursuppfödning äro avsedda att ingå i räkningen. Med hänsyn bl. a. till organisationsväsendets utveckling bedömas nämligen möjligheterna att erhålla en tillfredsställande redovisning av dessa näringsgrenar vara större nu än för tjugo år sedan. För saltvattenfiskets del har dock fiskeristyrelsen, med vilken myndighet kollegium rådgjort, ansett ringa utsikter föreligga att utan mycket stora kostnader erhålla utförligare uppgifter än dem som kunna hämtas ur den officiella fiskeristatistiken och folkräkningarna. Kommerskollegium föreslår därför, att endast det yrkesmässiga sötvattenfisket medtages, beträffande vilket ingen officiell statistik finnes sedan 1923 och beträffande vilket enligt fiskeristyrelsens mening vissa uppgifter torde kunna inhämtas utan alltför stora kostnader, därest hushållningssällskapens fiskeritjänstemän medverka vid uppgiftsinsamlingen. Kollegium undersöker för närvarande möjligheterna att erhålla sådan medverkan.

I enlighet med det anförda föreslår kommerskollegium, att företag inom följande näringsgrenar inbegripas i företagsräkningen 1951:

- 1) trädgårdsskötsel, bedriven självständigt eller såsom särskild förvaltningsenhet;
- 2) skogsbruk, bedrivit självständigt eller såsom särskild förvaltningsenhet; skogsavverkning å annans mark på grund av särskild upplåtelse; flottning;

- 3) fiske (sötvattens-);
- 4) pälsdjursuppfödning;
- 5) industri och hantverk, inklusive byggnads- och anläggningsverksamhet;
- 6) handel;
- 7) bank-, emissions- och annan penningrörelse;
- 8) försäkringsrörelse;
- 9) agentur- och mäklarverksamhet;
- 10) transport- och kommunikationsväsen;
- 11) hotell, restaurang-, kafé- och pensionatrörelse;
- 12) läkare-, tandläkare-, veterinär- o. d. verksamhet;
- 13) apoteksrörelse;
- 14) enskilda anstalter och hem för sjukvård m. m.;
- 15) enskilda undervisningsanstalter o. d.;
- 16) yrkesmässig fastighetsförvaltning o. d.;
- 17) förmedlings-, upplysnings-, konsulterande och liknande verksamhet;
- 18) viss verksamhet för hygien, rengöring m. m.;
- 19) nöjes-, idrotts- o. d. verksamhet;
- 20) diverse verksamhetsgrenar.

Inom de av företagsräkningen berörda näringsgrenarna böra enligt kommerskollegii mening samtliga företag räknas, oavsett verksamhetens storlek. Någon begränsning av räkningen i så måtto, att de minsta företagen skulle uteslutas, bör enligt kollegium icke ifrågakomma, enär därigenom önskvärd överblick icke skulle erhållas över den mindre företagsamhetens omfattning och struktur. Jämväl statliga och kommunala företag böra enligt kollegium ingå i räkningen. De sålunda föreslagna reglerna överensstämmer med dem som tillämpades 1931.

Kommerskollegium framhåller, att en fråga av grundläggande betydelse för planeringen av företagsräkningen är vilket slag av *företagsenhet* som skall läggas till grund för räkningen. I huvudsak kunna enligt kollegium tre olika företagsbegrepp komma i fråga, nämligen firman, arbetsstället och den tekniska enheten. Enligt kollegii mening är det lämpligt, att arbetsstället användes såsom grundläggande räkneenhet. Varje i lokalt hänseende fristående och avskild verksamhet eller rörelse skulle sålunda vid räkningen anses som ett företag. Kollegium framhåller, att samma räkneenhet användes vid 1931 års företagsräkning och vid den löpande industri- och bergverksstatistiken samt jämväl rekommenderats av Förenta Nationerna för en internationell näringsklassifikation. Vissa avvikelser från huvudregeln förutses dock bli nödvändiga liksom fallet var vid 1931 års räkning. Vid denna hade sålunda specialregler i fråga om räkneenheten måst uppställas för sådan verksamhet, som icke kunde anses lokaliserad till bestämda arbetsställen utan omspände större områden, utövades å växlande platser eller hade ambulerande karaktär. Kollegium framhåller, att jämväl den ekonomiska enheten, firman, beaktas vid räkningen. Avsikten är nämligen att införskaffa sådana uppgifter, att det blir möjligt att sammanföra arbetsställen, tillhörande en och samma firma. Detta utgör en förutsättning för att företagsräkningens material skall kunna utnyttjas för ett eventuellt framtida upprättande av ett allmänt företagsregister.

Beträffande *tidpunkten för räkningen* anför kommerskollegium, att en företagsräkning helst bör förläggas till hösten eller våren, då näringslivet i regel arbetar för fullt. Den nu aktuella räkningen kan enligt kollegium icke anordnas tidigare än under senare delen av augusti eller början av september 1951. Uppgiftsinsamlingen skall nämligen ske med ledning av företagsförteckningar, vilka upprättas på grundval av uppgifter till mantalsskrivningen för år 1951. Dessa uppgifter bliva i större utsträckning tillgängliga för bearbetning först omkring den 1 april 1951.

Enligt kommerskollegii mening är det ur flera synpunkter lämpligt, att räkningsdatum bestämmes till någon dag i första veckan av september 1951, t. ex. fredagen den 7. Uppgifterna till räkningen skulle då kunna avlämnas före de omfattande militära repetitionsövningar, som kunna väntas äga rum från mitten av september till mitten av oktober. Vidare äro, framhåller kollegium, sommarledigheterna då i huvudsak avslutade och verksamheten i full gång även inom flertalet säsongnäringar. Det kan enligt kollegium även vara av visst värde, att räkningsdatum blir någorlunda detsamma som år 1931, då den 25 september var räkningsdag.

Kommerskollegium omnämner, att från vissa håll föreslagits att räkningen skall uppskjutas till början av år 1952. Då vissa uppgifter till räkningen äro tänkta att avse förhållandena under kalenderåret eller räkenskapsåret närmast före räkningsdatum, skulle det nämligen vara en fördel att räkningsdatum förlades till en tidigare tidpunkt än september. Kommerskollegium avstyrker emellertid en flyttning av räkningsdagen till år 1952. Såsom skäl härför åberopas, att vilken tidpunkt för räkningen man än väljer, någon direkt jämförbarhet mellan t. ex. sysselsättningens omfattning vid räknings-tillfället och omsättningens storlek under närmast föregående kalenderår icke kan uppnås, även om naturligtvis avvikelserna bliva mindre ju närmare omsättningsåret räkningen förlägges. Tidigare än till våren eller försommaren anses dock av praktiska skäl räkningsdatum icke kunna sättas. Ett tungt vägande skäl mot ett uppskov ligger enligt kollegii mening däri, att arbetet med upprättande av företagsförteckningarna därigenom skulle ytterligare ökas och fördyras. Ju längre tid som förflyter mellan det datum mantalsuppgifterna avse och räkningsdagen, desto mer omfattande blir nämligen arbetet med att komplettera förteckningarna med under mellantiden nytillkomna företag.

Kommerskollegium har begränsat programmet för *företagsräkningens innehåll* och omfattning till att i huvudsak avse endast sådana frågor, vilka äro nödvändiga såsom grund för en allmän företagsinventering och för vissa specialundersökningar på samplingsbas och som i regel böra kunna besvaras av uppgiftslämnarna utan vidlyftiga undersökningar. Vid sitt ståndpunkts-tagande har kollegium utgått från den förutsättningen att den här ifrågasvarande räkningen endast utgör första ledet i ett större program och att den snarast möjligt kommer att kompletteras med specialundersökningar rörande olika verksamhetsbranscher.

Det för alla företag gemensamma frågeformuläret bör enligt kommerskollegium upptaga frågor rörande följande förhållanden:

- 1) ägarens (firmans) och arbetsställets namn och adress;
- 2) arbetsställets lokalisering;
- 3) tidpunkten för verksamhetens grundande och förvärv av nuvarande ägare;
- 4) ägarekategori (enskild person, aktiebolag, konsumentkooperativ förening o. s. v.);
- 5) verksamhetens egenskap av ensamt företag, huvudföretag, filial eller binäring;
- 6) verksamhetens art (summeriskt angiven) och, om verksamheten omfattar flera näringsbranscher, vilken bransch som bör betraktas som den huvudsakliga;
- 7) närmare uppgifter om verksamhetens art med fördelning på produktion, varuhandel av olika slag och karaktär, tjänster m. m.;
- 8) omsättning under 1950 eller närmast motsvarande räkenskapsår med fördelning på olika slag av verksamhet;
- 9) den vid räkningsdatum sysselsatta personalen med fördelning på yrkesgrupper och kön;
- 10) antalet sysselsatta personer, fördelade på ägare och familjemedlemmar, tjänstemän, butikspersonal samt arbetare, vid fyra olika tidpunkter år 1950, förslagsvis 15 februari, 15 maj, 15 augusti och 15 november;
- 11) under 1950 utbetalade löner till tjänstemän, butikspersonal och arbetare;
- 12) värdet av lager (av färdiga varor, halvfabrikat, råvaror och hjälpmaterial) den 31 december 1950;
- 13) brandförsäkringsvärdet (eller uppskattat värde) vid slutet av år 1950 av egna fasta anläggningar samt, eventuellt, maskiner och lager.

Det av kommerskollegium utarbetade förslaget till frågeformulär är enligt vad kollegium uppgiver icke definitivt utan behöver ytterligare överses. Kollegium föreslår, att företagsräkningen föregås av en provundersökning i flera etapper. De erfarenheter, som därvid kunna vinnas, skulle bliva av värde bl. a. för bedömningen av olika spörsmål rörande frågornas formulering och frågeformulärens tekniska uppställning. Provundersökningen avses omfatta sammanlagt 200 å 300 intervjuer samt utsändning, under medverkan av näringsorganisationerna, av förslagsvis 500 frågeformulär till företag inom olika branscher.

Uppgiftsmaterialets insamling bör enligt kommerskollegium i första hand anförtros åt länsarbetsnämnderna. Enligt kollegii mening är det uppenbart att dessa nämnder med sina lokala förgreningar äga större förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt utföra insamlingsarbetet än exempelvis de lokala polismyndigheterna. På grund av sina ordinarie arbetsuppgifter äga de nämligen ingående kännedom om näringslivet och kunna därför bl. a. stå uppgiftslämnarna till tjänst med erforderliga råd och anvisningar. Länsarbetsnämnderna skulle för övrigt icke blott insamla uppgifterna till räkningen utan även bl. a. underkasta dessa en förberedande granskning.

I fråga om vissa verksamhetsgrenar skall dock uppgiftsinsamlingen enligt kommerskollegii planering verkställas direkt av kollegium eller eljest

på andra vägar än genom länsarbetsnämnderna. Beträffande fisket har tidigare antytts möjligheten att för insamlingen anlita hushållningssällskapens fiskeritjänstemän. Central redovisning kan enligt kollegium tänkas vara fördelaktig beträffande verksamhet, som står under statlig centralmyndighets förvaltning, apoteksrörelse, bank- och försäkringsväsen, vissa fria yrken, mångfilialföretag m. m. Sistnämnda insamlingsmetod anses särskilt lämplig för fall, där förenklade specialblanketter synas erforderliga.

Till grund för insamlingsarbetet skola enligt kommerskollegii förslag, såsom förut antytts, ligga särskilda namn- och adressförteckningar över företagen inom de olika insamlingsområdena. Förteckningarna skola upprättas av kommerskollegium och, såsom förut nämnts, bygga på uppgifter till 1951 års mantalsskrivning. Med hänsyn till de förändringar i företagsbeståndet, som inträffa under tiden mellan mantalsskrivningen och företagsräkningen, skola enligt de uppgjorda planerna förteckningarna kompletteras med hjälp av anmälningar till olika företagsregister samt uppgifter i matriklar, adresskalendrar m. m. Då förteckningarna ändock i viss utsträckning torde bliva ofullständiga, är avsikten att de lokala insamlingsorganen skola tillse att uppgifter insamlas även från sådana för dem kända företag, som icke stå upptagna på förteckningarna. I detta sammanhang må nämnas, att kommerskollegium föreslår, att i särskild författning skyldighet stadgas för berörda företagare att lämna uppgifter till företagsräkningen. Kollegium betonar dock samtidigt, att ett tillfredsställande resultat av undersökningen förutsätter beredvillighet från näringsidkarnas sida att lämna uppgifterna samt medverkan från organisationer, press m. fl.

Beträffande de frågor som sammanhänga med de *insamlade uppgifternas bearbetning* anför kommerskollegium bl. a. följande.

Sedan uppgiftsmaterialet inkommit till kollegium, vidtager inom verket bearbetning av materialet. Om uppgiftsinsamlingen sker på förslaget sätt, kunna uppgifterna i stort sett anses färdiga för granskning och bearbetning. En detaljerad plan för arbetets rationella bedrivande bör vara på förhand utarbetad. En sådan plan med regler och anvisningar för bearbetningens tidsföljd, för gransknings- och kodifieringsarbetet m. m. kan icke definitivt uppgöras förrän räkningens omfattning och innehåll fastställts. Organisationen av bearbetningen avhänger också av den form, i vilken resultaten av räkningen komma att framläggas. Sedan formulären blivit definitivt fastställda, bör därför omedelbart ett program för uppgiftsmaterialets sammanställning uppgöras. Härför erfordras grundliga överväganden av olika synpunkter och önskemål i fråga om tabellsammanställningarnas innehåll och form. Sistnämnda planeringsarbete kommer att äga rum i samråd med olika myndigheter, forskningsinstitut och näringsorganisationer. Ävenledes torde en medverkan av särskilda sakkunniga på olika områden vara nödvändig.

Vissa förberedande åtgärder kunna emellertid sättas in redan på ett tidigare stadium. Bl. a. kan frågan om näringsgruppering upptagas omedelbart. Det är önskvärt att få till stånd en enhetlig näringsgruppering, som kan användas inom olika grenar av statistiken. I detta syfte kommer samråd med bl. a. statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen att äga rum. Vid uppgörandet av ifrågavarande näringsnomenklatur bör största möjliga hänsyn tagas till indelningen i den internationella standardklassifikation, som utarbetats inom Förenta Nationerna.

Bearbetningen av uppgiftsmaterialet förutsättes skola ske på maskinell väg. Frågan om under vilka former denna maskinbearbetning lämpligen bör ske (i egen regi eller med anlåtande av utomstående maskinanläggning) kommer i fortsättningen att undersökas i samråd med tillgänglig expertis på maskinbearbetningens område. Vid detta samråd kommer även den för hålkortsbearbetningen lämpligaste uppställningen av frågeformulären att prövas.

Kommerskollegium har gjort närmare beräkningar av *kostnaderna för företagsräkningen* för tiden intill utgången av budgetåret 1951/52. Härvid har kollegium förutsatt, att räkningen utföres i huvudsaklig överensstämmelse med de i det föregående angivna riktlinjerna och att den kommer att omfatta omkring 400 000 företag. Lönekostnaderna ha beräknats med ett rörligt tillägg av tjugo procent och prisläget har förutsatts vara i stort sett oförändrat under tidsperioden.

Vad först angår medelsbehovet för återstoden av innevarande budgetår framhåller kollegium, att utöver redan anställda tjänstemän — en förste aktuarie i 29 lönegraden, en amanuens i 20 och en amanuens i 17 lönegraden samt ett kanslibitråde i 11 lönegraden — föijande personal erfordras för räkningen, nämligen från ingången av år 1951 en amanuens i 23 lönegraden, tre amanuenser i 17 lönegraden, tre kontorsbiträden i 8 lönegraden och ett tiotal biträden i 6 lönegraden samt från och med den 1 april 1951, då arbetet med företagsförteckningarna beräknas kunna igångsättas i full skala, ytterligare omkring trettio biträden i 6 lönegraden. Biträdena skola skriva ut företagsförteckningarna på grundval av mantalsuppgifterna. Amanuens- och kontorsbiträdespersonalen skall leda och övervaka detta arbete samt verkställa erforderlig komplettering av förteckningarna. Amanuenserna skola dessutom handha de i provundersökningen ingående intervjuerna samt i övrigt biträda vid utarbetandet av frågeformulär och andra förberedelsearbeten. Lönekostnaden för den nu föreslagna personalen uppskattar kollegium för första halvåret 1951 till omkring 90 000 kronor. Kostnaden för hyra av skrivmaskiner samt för blanketter och annat material till företagsförteckningarna och provundersökningen beräknas till omkring 15 000 kronor. Vidare anser kollegium, att 5 000 kronor böra beräknas för ersättning åt sakkunniga, som behöva anlitas vid upprättandet av frågeformulären och planeringsarbetet i övrigt. Den sammanlagda kostnaden för här ifrågasvarande arbetsmoment uppgår sålunda till 110 000 kronor och kommerskollegium hemställer, att detta belopp måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Beträffande medelsbehovet under budgetåret 1951/52 anför kommerskollegium, att företagsräkningens organisation bör vara i huvudsak fullt genomförd redan vid budgetårets början. Till dess borde sålunda erforderliga arbetslokaler med möbler och maskinutrustning vara anskaffade och behövlig personal anställd. De arbetsmoment, som beräknas falla inom nämnda budgetår, har kollegium angivit vara följande:

- 1) slutförande av arbetet med upprättande och komplettering av företagsförteckningar;
- 2) tryckning av frågeformulär;
- 3) annonsering samt meddelande genom press och radio om företagsräkningens syfte och innebörd;
- 4) distribution och insamling av uppgiftsblanketter;
- 5) efterkontroll av det inkomna uppgiftsmaterialets fullständighet, uppsortering av uppgifterna;
- 6) planering av uppgiftsmaterialets bearbetning, upprättande av arbetstabeller;
- 7) granskning och kodifiering av uppgifterna påbörjas;
- 8) stansning för maskinbearbetning påbörjas.

Kostnaderna under budgetåret 1951/52 har kommerskollegium uppskattat till följande avrundade belopp, varvid förutsatts att möjligen uppkommande besparingar å vissa poster skola få användas för att täcka eventuella underskott å andra. Kollegium hemställer, att beloppet anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

	Kronor
1) personal och sakkunniga	375 000
2) ersättning till länsarbetsnämnderna för uppgiftsinsamlingen ..	400 000
3) lokalhyra, städning, lyse m. m.	50 000
4) möbler, armatur, maskininköp	100 000
5) maskinbearbetning (stansning m. m.)	50 000
6) tryckning av blanketter, cirkulär o. d.	75 000
7) skrivmateriel, telefoner, annonsering m. m.	100 000

Summa 1 150 000

I anslutning till den beräknade personalkostnaden framhåller kommerskollegium, att ledaren för företagsräkningen ansetts böra placeras i lönegrad motsvarande extra byråchef (Cg 33) med hänsyn till de stora krav som måste ställas på ledaren av en så omfattande och komplicerad undersökning som den föreslagna. Såsom ledarens närmaste medhjälpare böra enligt kollegium fungera dels en förste aktuarie i lönegraden Cg 29 och dels två aktuarier i lönegraden Cg 26, av vilka den ene dock icke anses behöva tillsättas förrän den 1 januari 1952. Av mera kvalificerad personal har kollegium vidare i företagsräkningens personalstat upptagit en amanuens i lönegraden Cg 23 under hela året och ytterligare två tjänstemän i samma lönegrad från den 1 januari 1952 samt tre amanuenser i lönegraden Cg 19. För det mera kvalificerade granskningsarbetet erfordras därjämte enligt kollegium nio amanuenser i lönegraden Cg 17, varav sex skulle anställas först från den 1 januari 1952. Den arbetsledande personalen är avsedd att utgöras av en kansliskrivare i lönegraden Cg 15, en kontorist i Cg 13 samt tre kanslibiträden i Cg 11, varav två skulle inträda i tjänst först den 1 januari 1952. Vidare har kommerskollegium räknat med fem kontorsbiträden i lönegraden Cg 8. Den okvalificerade biträdespersonalen har beräknats till femton biträden under hela året och ytterligare fem-

ton från den 1 januari 1952, samtliga i lönegraden Cg 6. Dessutom skulle fyrtio biträden i samma grad erfordras under juli och augusti månader 1951 för avslutandet av företagsförteckningarna. Slutligen upptager räkningens personalstat en vaktmästare i lönegraden Cg 9.

Vad angår kostnaderna för företagsräkningen efter utgången av budgetåret 1951/52 framhåller kommerskollegium, att det på nuvarande stadium möter stora svårigheter att beräkna desamma. Preliminärt har kollegium uppskattat dem till omkring 1 200 000 kronor och räknat med att de skulle falla på budgetåren 1952/53 och 1953/54. De sammanlagda kostnaderna för företagsräkningen, inklusive det till förberedelser redan anvisade beloppet av 54 200 kronor, skulle således enligt kollegii beräkningar uppgå till (54 200 + 110 000 + 1 150 000 + 1 200 000 =) i runt tal 2 500 000 kronor.

Yttrande.

Statskontoret, som efter remiss yttrat sig över kostnaderna för företagsräkningen, erinrar inledningsvis, att 1931 års företagsräkning, vilken pågick ungefär fyra år, kostade sammanlagt 248 000 kronor och sysselsatte omkring 14 personer. I jämförelse med detta belopp finner statskontoret de av kommerskollegium kalkylerade kostnaderna för 1951 års företagsräkning anmärkningsvärt höga, även om hänsyn tages till de efter år 1931 inträffade pris- och löneförhöjningarna samt till ökningen av antalet företag (cirka 25 procent) vid den nu förestående räkningen. Erfarenheterna från 1931 års företagsräkning peka enligt statskontorets uppfattning närmast på att kostnaderna nu borde kunna hållas inom en miljon kronor, särskilt som maskinella hjälpmedel i större utsträckning än tidigare borde kunna utnyttjas.

I fråga om de olika utgiftsposterna förklarar sig statskontoret sakna säkra hållpunkter för bedömandet av skäligheten av de äskade beloppen. Emellertid förefaller enligt statskontorets mening det i kostnadsberäkningen för budgetåret 1951/52 upptagna beloppet av 400 000 kronor för tillfällig förstärkning av länsarbetsnämndernas personal vara tilltaget i överkant. Ämbetsverket ifrågasätter, om icke arbetet med uppgiftsinsamlingen till företagsräkningen borde kunna fullgöras av länsarbetsnämnderna utan anlitande av särskild arbetskraft.

Vad därefter angår löneställningen för de befattningshavare, som skola övervaka räkningen, har statskontoret icke något att erinra mot att ledaren placeras i lönegraden Cg 33. För förste aktuarien förordar ämbetsverket en placering i lönegraden Cg 27, medan aktuarierna enligt ämbetsverkets uppfattning böra placeras i den vid kommerskollegium för sådana befattningar tillämpade lönegraden, nämligen 24. Mot placeringen av kansliskrivaren, kontoristen och kanslibitradena har statskontoret icke något att erinra. Amanuens- och biträdespersonalen bör enligt statskontoret avlönas i enlighet med bestämmelserna om reglerad befordringsgång.

Behovet av befattningshavare i de olika lönegraderna anser sig statskonto-

ret sakna möjlighet att bedöma på den föreliggande utredningen. Ämbetsverket inskränker sig därför till att framhålla, att en jämförelse med förhållandena vid den tidigare företagsräkningen pekar på en överorganisation.

Departementschefen.

Såsom tidigare nämnts har efter förslag av Kungl. Maj:t 1950 års riksdag beslutat, att en ny företagsräkning skall genomföras. Uppdraget att handha räkningen, vilken tänkts äga rum år 1951, har anförtrotts kommerskollegium, som nu framlagt förslag beträffande räkningens genomförande. Förslaget ansluter sig i sina huvuddrag till programmet för den företagsräkning, som hölls för tjugo år sedan. Den nu aktuella räkningen föreslås emellertid få en större omfattning än 1931 års. Dels har nämligen antalet företag över huvud vuxit och dels är avsikten att flera grupper av företag, som icke medräknades 1931, nu skola medtagas. Vidare har antalet uppgifter, som efterfrågas, ökat jämfört med 1931. Frågeformuläret till 1931 års företagsräkning upptog nämligen 10 punkter, medan det nu föreliggande förslaget till formulär innehåller 13. De nu föreslagna frågorna äro dessutom av större svårighetsgrad ur gransknings- och bearbetningssynpunkt än frågorna vid 1931 års räkning.

Det av kommerskollegium framlagda förslaget beträffande företagsräkningens genomförande synes väl ägnat att skapa den önskvärda **kännedomen** om vårt näringsliv. Jag förordar därför, att företagsräkningen utföres i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. För att möjliggöra en **minskning** av kostnaderna för räkningen torde dock böra ytterligare **överbägas**, huruvida icke några av frågorna, exempelvis rörande tidpunkten för verksamhetens grundande och förvärv av nuvarande ägare samt rörande **brandförsäkringsvärdet** å egna fasta anläggningar m. m., kunna utgå **och** de två föreslagna frågorna rörande den sysselsatta personalen **sammanslås**. Slutlig ställning härtill torde få tagas av Kungl. Maj:t i samband med **fastställandet** av frågeformulär. I enlighet med kommerskollegii förslag **synes** räkningsdatum böra preliminärt bestämmas till den 7 september 1951 med befoget för Kungl. Maj:t att, därest omständigheterna föranleda därtill, besluta om annat datum. Det torde vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av kommerskollegium utfärda bestämmelser om **skyldighet** för näringsidkarna att avgiva uppgifter till företagsräkningen m. m.

Jag vill understryka vikten av att arbetet med företagsräkningen utföres med största möjliga snabbhet, så att resultaten av räkningen fortfarande äro aktuella, när de framläggas. För att ytterligare tillgodose önskemålet om aktualitet torde kollegium böra publicera delresultat av räkningen allteftersom sådana föreligga färdiga.

I propositionen nr 85 till 1950 års riksdag angavs, att kostnaden för företagsräkningen enligt vissa av kommerskollegium gjorda preliminära kalkyler kunde uppskattas till i runt tal 1 800 000 kronor. Det framhölls emel-

lertid samtidigt, att mera definitiva kostnadsberäkningar kunde framläggas först sedan förberedelsearbetet fortskridit betydligt längre än vad då vore fallet. Kollegium har nu, sedan ett i huvudsak definitivt programförslag för räkningen framlagts, räknat med en kostnad av omkring 2 500 000 kronor. Härav skulle 164 200 kronor falla på innevarande budgetår, 1 150 000 kronor på nästa budgetår och tillhoppa 1 200 000 kronor på budgetåren 1952/53 och 1953/54. Det för de två sistnämnda budgetåren angivna beloppet bygger emellertid icke på några detaljerade kalkyler utan är ungefärligen uppskattat.

Statskontoret anser, att stora besparingar böra kunna göras å det av kollegium beräknade beloppet. Även om jag icke kan ansluta mig till statskontorets beräkningar, anser jag det dock möjligt att göra betydande nedskärningar i den av kollegium framlagda kostnadskalkylen. I rådande läge synes det icke rimligt att lägga upp arbetet så, att den föregående år angivna totala kostnadsramen, 1 800 000 kronor, väsentligt överskrides. Jag inräknar härvid ej de löneförhöjningar, vilka tillkomma såsom en ofrånkomlig fördyrande faktor. De besparingar, som vinnas genom en minskning av antalet frågor, hänföra sig till större delen till tiden efter den 30 juni 1952.

Vad först angår det ytterligare belopp, som äskats för innevarande budgetår, har jag icke funnit anledning att sänka detsamma. Jag tillstyrker således den begärda anvisningen av 90 000 kronor för anställande av amanuenspersonal i reglerad befordringsgång och biträdespersonal. I anledning av sådana väntade löneförhöjningar, som icke medräknats av kommerskollegium, torde ytterligare 9 000 kronor böra anvisas till avlöningar. Kostnaden för skrivmaskiner och diverse material torde upptagas med 15 000 kronor. Slutligen torde såsom kollegium föreslagit 5 000 kronor böra beräknas för sakkunnigarvoden. Sammanlagt skulle således för innevarande budgetår erfordras 119 000 kronor utöver förut anvisade 54 200 kronor, tillhoppa alltså drygt 170 000 kronor. Beloppet 119 000 kronor torde anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Vad därefter angår det för budgetåret 1951/52 äskade beloppet har kollegium räknat med att 375 000 kronor skulle åtgå för personal och sakkunniga. Ledaren för företagsräkningen skulle enligt kollegii förslag erhålla lön som byråchef. Jag har i princip icke något att invända häremot. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att slutligt avgöra denna fråga. Jag tillstyrker vidare, att som ledarens närmaste man placeras en tjänsteman i 29 lönegraden. Kollegii förslag att två aktuarier i 26 lönegraden skola anställas kan jag däremot icke biträda. Jag förordar att en aktuariefattning i 24 lönegraden inrättas. Antalet amanuenser torde kunna begränsas. Jag tillstyrker, att medel anvisas till tio sådana tjänstemän, varav fyra böra beräknas vara anställda hela budgetåret och de återstående från och med den 1 januari 1952. Lönen till amanuenspersonalen bör bestämmas i enlighet med den reglerade befordringsgången. Som närmaste chef för biträdespersonalen torde i enlighet med kommerskollegii förslag en kansliskrivare böra anställas. Vad angår kollegii förslag i övrigt beträffande den hög-

re biträdespersonalen tillstyrker jag, att medel beräknas för anställande av en kontorist och ett kanslibitråde under hela nästa budgetår samt av ytterligare ett kanslibitråde från och med den 1 januari 1952. Beträffande den övriga biträdespersonalen synes en nedskärning med ungefär 20 procent kunna vidtagas. En expeditionsvakt i lönegraden Cg 9 synes böra stå till företagsräkningens förfogande. Några särskilda medel till sakkunniga torde icke behöva beräknas för nästa budgetår. Vid bifall till vad jag sålunda förordat och med hänsyn tagen till väntade löneförhöjningar skulle företagsräkningens personalkostnader under budgetåret 1951/52 uppgå till i runt tal 330 000 kronor.

Under hand har jag inhämtat att kostnaderna för uppgiftsinsamlingen numera, sedan bättre överblick vunnits över länsarbetsnämndernas arbete därmed, anses kunna nedbringas till 225 000 à 250 000 kronor. Jag tillstyrker, att sistnämnda belopp anvisas för ändamålet och räknar därvid med att beloppet även skall täcka väntade löneförhöjningar.

Särskilda medel för lokalhyror synas icke behöva anvisas, då avsikten är att statliga lokaler skola tagas i anspråk. Kostnaderna för städning och lyse under nästa budgetår torde kunna uppskattas till i runt tal 10 000 kronor.

Kostnaden för möbler och armatur m. m. synes, med utgångspunkt från att cirka 30 rum torde erfordras för företagsräkningen, kunna begränsas till i runt tal 26 000 kronor. Utgifterna för maskiner uppskattar jag till 19 000 kronor. Jag förutsätter därvid, att erforderliga maskiner i första hand hyras, i varje fall när det är fråga om maskiner som skola användas allenast under kortare tid.

För maskinbearbetning (stansning m. m.) torde såsom kommerskollegium föreslagit 50 000 kronor böra anvisas. Vad däremot angår utgifterna för tryckning av blanketter m. m. ha senare beräkningar visat, att det äskade beloppet är otillräckligt. För ändamålet torde böra anvisas 85 000 kronor. Medelsbehovet för skrivmaskiner, telefon, annonsering m. m. synes kunna begränsas till 90 000 kronor.

Under anslaget till Kostnader för företagsräkning bör således för budgetåret 1951/52 anvisas ett belopp av $(330\ 000 + 250\ 000 + 10\ 000 + 26\ 000 + 19\ 000 + 50\ 000 + 85\ 000 + 90\ 000 =)$ 860 000 kronor.

Om riksdagen icke har något att invända däremot, torde efter tillstånd av Kungl. Maj:t eventuella besparingar å en post få användas till att täcka underskott å annan post.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för företagsräkning* under tionde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 ett reservationsanslag av 119 000 kronor,

dels ock för budgetåret 1951/52 ett reservationsanslag av 860 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnel Sjölin.